

Ks. Jerzy C u d a. *Praktyczno-społeczne kryterium wiarygodności objawionego sensu historii. Analityczno-syntetyczne studium inspirowane paradygmatem nowej teologii politycznej*. Katowice 1999 ss. 412.

Recenzowana praca idzie po linii wcześniejszej twórczości naukowej Autora, którą znam, ale już teraz można stwierdzić, że w stopniu znakomitym przewyższa dotychczasowy jego dorobek, pogłębia go i rozwija.

Zasadniczy przedmiot rozprawy Ks. J. Cudy sformułowany jest w jej podtytule. Za obszar poddany naukowemu badaniu zostały wybrane te kierunki współczesnej teologii, które – głównie pod wpływem Soboru Watykańskiego II – podkreśliły znaczenie ludzkiej historii oraz wagę wielokrotnie pomijanych przez teologów problemów społecznych. Wybierając taki przedmiot swoich badań, Autor rozprawy dał wyraz coraz powszechniejszej tendencji do zdecydowanego poszerzania pola zainteresowań teologii. Zawsze jest nim – i pozostanie – Bóg objawiający się człowiekowi oraz tożsamość człowieka najpełniej realizująca się w dialogu z osobowym Bogiem, jednakże ów dialog nie ogranicza się do odizolowanych podmiotów ludzkiej społeczności. Jak słusznie zaakcentował to Autor rozprawy, stwórczy dialog Boga z człowiekiem obejmuje wymiar praktyczno-społeczny, przejawia się w dynamice procesów dziejowych i złożonych zjawisk społecznych.

Za podstawowy problem pracy Ks. J. Cuda obrał antropologiczno-teologiczne zagadnienie tożsamości człowieka żyjącego na przełomie tysiącleci i poszukującego sensu dziejów, w których przyszło mu uczestniczyć. Główny problem rozprawy sprowadza się do pytania: jak człowiek żyjący w kulturowym kontekście przełomu wieków i tysiącleci rozumie sam siebie oraz otaczający go świat (społeczność i dzieje). Celem Autora nie było dokładne zreferowanie wszystkich możliwych odpowiedzi, które współczesna kultura daje na powyższe postawione pytanie (marksizm, egzystencjalizm, nihilizm, relatywizm, postmodernizm). Cel rozprawy zmierza do tego, aby z paradygmatu nowej teologii politycznej wydobyć uzasadnione kryteria i argumentację przemawiającą za tym, że dynamizm historii i złożonych zjawisk społecznych współczesnego świata ma sens zawarty w Bożym Objawieniu oraz że ten objawiony sens dziejów ma racjonalne uzasadnienie, motywujące postawę religijnej wiary w nadprzyrodzone, Chrystusowe objawienie. Tak sformułowany cel rozprawy zmierza – na obranym polu badawczym – do realizacji zadania teologii fundamentalnej, którym niezmiennie jest badanie i uzasadnianie wiarygodności Bożego Objawienia, dokonanego przez Jezusa Chrystusa i trwającego w Kościele Chrystusowym.

Na całość prezentowanego opracowania składa się pięć rozdziałów, poprzedzonych Wstępem i zamkniętych Zakończeniem, Bibliografią oraz Indekssem osobowym.

W rozdziale p i e r w s z y m omówione zostało pojęcie objawionego sensu historii. Rozważania zamieszczone w tym rozdziale unaocniają, że Boże Objawienie ukazuje najgłębszy sens całości ludzkiej historii, a przez to wyznacza podstawowe kryteria tożsamości człowieka, bez których zagraża mu bytowa oraz praktyczno-społeczna alienacja. Autor skupił się na tym, że – według Bożego Objawienia –

ludzka tożsamość realizuje się w trzech chrystologicznych etapach: stwórczej genezie człowieka „ante Christum”, „in Christo” oraz „post Christum” Treścią chrześcijańskiej nadziei, wypływającej z Objawienia, jest eschatologiczne sfinalizowanie się historycznego procesu aktualizacji owej chrystologicznej tożsamości człowieka. W rozdziale tym został zaakcentowany problem ludzkiej wolności i rozumności jako warunek uczestnictwa w odkupionej kontynuacji stwórczego dialogu, będącego objawionym sensem historii. W rozdziale d r u g i m została dokonana filozoficzna i teologiczna analiza objawionego sensu historii. Za punkt wyjścia obrano historyczno-egzystencjalną koherencję problemów sensu i prawdy. Na płaszczyźnie teologicznej ukazano objawioną prawdę ludzkiego życia, której dynamiczna aktualizacja jest sensem ludzkich dziejów. W wyniku owych analiz zastało sformułowane praktyczno-społeczne kryterium poznawania objawionego sensu historii. Otworzyło ono drogę do dalszych rozważań, koncentrujących się na racjach przemawiających za wiarygodnością objawionego sensu ludzkich dziejów.

W rozdziale t r z e c i m rozprawy nastąpiło pogłębienie analizy pojęcia kryterium poznania objawionego sensu ludzkich dziejów. Wyakcentowano dialogiczną strukturę owego kryterium, w którym kluczową rolę odgrywa relacja: teoria–praktyka. Zwrócono uwagę na dialektyczną równoczesność kategorii teorii i praktyki oraz na historyczną niemożliwość adekwatnego poznania całościowej prawdy ludzkiego życia. W rozdziale c z w a r t y m analiza pojęcia kryterium objawionego sensu historii została wprowadzona w obszar doświadczeń aktualnego kontekstu kulturowego. Cechują go zarówno postawy akceptacji objawionego sensu historii w eklezjalnej *praxis*, jak i jego odrzucenia w nurcie „nowożytności” i „ponowożytności”. Poddano analizie podstawowe fenomeny ludzkiej egzystencji końca XX w.: wolność, postęp, sprawiedliwość, cierpienie, winę, śmierć. Te konkretne przykłady umożliwiły Autorowi refleksję nad wiarygodnością decyzji wiary akceptującej objawiony sens historii.

W rozdziale p i ą t y m ukazano kontekst aktualnych poszukiwań zrozumienia historycznej misji ludzkiej wiedzy i nauki. Wysiłki ludzkiego rozumu, który aktualnie znalazł się w głębokim kryzysie własnej tożsamości, zostały poddane krytycznej ocenie. W jej wyniku sformułowano wniosek, iż rozum wyzwolony z pozytywistycznych dogmatów coraz wyraźniej dostrzega brak możliwości obrony racjonalności swej historycznej misji bez współpracy z wiarą w Boże Objawienie oraz w objawiony sens historii.

Rozprawa jest oryginalna, dojrzała, erudycyjna, źródłowa, rozwiązująca w sposób logiczny podjęty problem. Autor wszechstronnie i analitycznie opracował dwa, mniej dotąd znane i rzadko stosowane (w Polsce w ogóle nie), kryteria wiarygodności objawionego sensu życia ludzkiego i dziejów, a więc pragmatyczne i społeczne. Szkoda, że Autor – podobnie jak to widać w jego dotychczasowym dorobku naukowym – nie ustawił kryterium społecznego i prakseologicznego w kontekście klasycznego uzasadniania w teologii fundamentalnej. Gdyby to uczynił, łatwiej byłoby nie tylko dostrzec *novum* tychże kryteriów, ale i ocenić ich skuteczność. Miałoby to dość duże znaczenie dla teorii uzasadnień teologiczno-fundamentalnych. Wydaje się, że Autor niekiedy jest zbyt uzależniony od literatury niemieckojęzycznej, zwłaszcza od poglądów J. B. Metz. Na plus rozprawy trzeba jednak zaliczyć to, że Ks. J. Cuda nie ograniczył się do referowania myśli zachodniej, ale dał własne przemyślenia

i rozwiązania, odbiegające od poglądów J. B. Metza (dopełnił jego poglądy o aspekt odkupieńczy).

Uznając w całej pełni oryginalność pracy Ks. J. Cudy, nasuwają się też uwagi krytyczne albo pewne pytania.

Autor świetnie zna myśl J. B. Metza. W wielu punktach ją rozwija i poszerza, dodajmy – w sposób twórczy. Powstaje mimo tego pytanie, czy nie stał się on mimo woli metzologiem. Zwracając słusznie uwagę na społeczno-prakseologiczne uzasadnienie objawionego sensu historii, w tym oczywiście egzystencji ludzkiej i wspólnoty ludzkiej, Autor zaniedbał przy tym klasyczną argumentację stosowaną w dawnej apologetyce i teologii fundamentalnej, o czym wspomniałem. Czy w procesie uzasadniania wiarygodności Objawienia można się bez niej obejść? Nie oznacza to, że w omawianej pracy jest ona całkowicie nieobecna, ale lepiej byłoby te racje określić bliżej, gdyż „moda” na pewien typ argumentacji zmienia się i nie można pozbawić się racji koronnych. W tym świetle Autor zbyt mało uwagi poświęcił zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa, Kościołowi jako tradentowi Objawienia, a w ogóle źródłom chrześcijaństwa.

Cel jego działalności naukowej i rozprawy był ściśle określony i go osiągnął, ale byłoby rzeczą korzystniejszą, gdyby „nowe” wiązał ze „starym”, z czego sam zdaje sobie sprawę (por. *Przyszłość uwarunkowana Tradycją*. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 22:1989 s. 267-280).

Ks. J. Cuda w ostatnich kilkunastu latach pozostaje zauroczony głównie literaturą niemieckojęzyczną. Trzeba przyznać, iż rzeczywiście w kręgu języka niemieckiego powstało sporo wybitnych dzieł w wielu dziedzinach nauki, także teologii fundamentalnej, jednakże trzeba zauważyć zbyt małe wykorzystanie polskiej literatury przedmiotu, która ma dużo osiągnięć – i to na wielu odcinkach: metodologicznym, merytorycznym, formalnologicznym – świadczy to jakby „o polskim kompleksie naukowym” Autora. Nasza myśl fundamentalnoteologiczna nie jest zapóźniona w stosunku do zachodniej, niekiedy jest prekursorska. Czyż tego nie należy pokazywać? „Uzależnienie” Ks. J. Cudy od literatury niemieckiej przejawia się w dość trudnym stylu jego pisarstwa. Nie znaczy to, że język jego publikacji jest niepoprawny czy brak w nim jasności lub precyzji, ale widać w nim to „uzależnienie”

W sumie praca Ks. J. Cudy jest nowatorska, twórcza, znakomicie dopełnia polską literaturę. Godna jest zalecenia specjalistom z tej dziedziny i studentom teologii.

Ks. Marian Rusecki